

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
АДМИНИСТРАТИВЕН СЪД - СМОЛЯН

**НЕОБХОДИМОСТТА ОТ УКРЕПВАНЕ КАПАЦИТЕТА НА
АДМИНИСТРАТИВНИТЕ СЪДИЛИЩА - ПРИЧИНИ, ПРОГНОЗИ И
ПРЕДПОСТАВКИ**

Игнат Колчев, председател на Административен съд - Смолян

Най-новата история на съдебната система в Република България - след приемането на КРБ през 1991г. наред с критичния поглед, предизвикан от желанието за нейната оптимизация е свързана и с масовата обществена употреба на някои формулировки, които макар да звучат красиво и убедително, нямат особена практическа стойност. Те по-скоро се използват когато трябва да се размаха пръст срещу съда, или да се отклони вниманието от решаването на друг проблем.

Започнах работата си като магистрат малко след създаването на съдебната система в сегашния и вид, и през последните 30 години активно участвах в процеса на диагностициране на проблемите в нейното функциониране и в търсене на пътища за тяхното решаване.

Работил съм последователно като районен съдия, зам. председател на районен съд, председател на районен съд, съдия в окръжен съд, зам.-председател на окръжен съд и председател на административен съд. За тези 30 години разглеждах всякакви дела - от промяна на име до съдебна делба, от телесна повреда и неплащане на издръжка до убийство и икономически престъпления, търговски, фирмени и административни дела. Затова считам, че познавам цялата палитра от дела на производство в съда, заедно с техните специфики.

Съвместно с екипа на USAID през 1999г. започнахме да работим по генерирането на идеи за изграждане на модерна и реформирана съдебна система в България. Още тогава започнахме да обсъждаме идеи, чиито фокус впоследствие беше изместен и се превърнаха в клишета, лишени от

смисъла на създаването им. Познавам отлично, защото съм автор и на идеята за случайно разпределение на делата, и на идеята за измерване натовареността на съдилищата, и на идеята за създаване на унифицирани бланки за сезиране на съда (която за съжаление или за щастие успя да се развие само до заповедното производство), дори идеята за цветово кодиране на папките по различните видове дела в съвременния ѝ вид, 14-цифрения код на номерацията на делата. Отлично знам и причините за възникването им.

По-недоверчивите от вас биха могли да направят справка в деловодството на ВСС и ще открият един доклад от 2001г., в който излагам аргументите си за необходимостта от случайно разпределение на делата - идея, която в зората на развитието си се приемаше като ерес, докато вече е тема, която и запознати и незапознати използват, за да очернят съдебната система като затворена, непрозрачна и корумпирана. За проявяващите интерес бих казал, че тази идея възникна у мен не като антикорупционна мярка, а като средство, с което да се даде отговор на въпроса на съдията „Х“ защо едно дело с много томове е разпределено именно на него. По тази причина преди малко, споменавайки бланките за заповедното производство казах „за съжаление или за щастие“, защото нито една от споменатите по-горе идеи за развитие на съдебната система не бе оставена да съществува в средата с добри помисли, където бе създадена.

Измерване натовареността на съдилищата е тема, върху която също напоследък има сериозен дебат, ненужно надхвърлящ професионалната среда. Тази идея също възникна през 2001 г. и бе презентирана на едно работно съвещание, организирано от USAID. Роди се в отговор на несправедливата статистика, отчитаща натовареността на органите на съдебната власт по брой дела. Несправедлива, защото в онзи момент тя не отчиташе например броя на делата за издаване на изпълнителен лист в различните районни съдилища, броя разрешения за теглене на пари от детски влогове и пр. Не отчиташе и наличието на специализация по материя в някои съдилища, не отчиташе и редица други фактори от значение за натовареността на отделния магистрат. Броят образувани дела в един съд не може да бъде критерии за натовареност и едва ли вече има съдия, който да не е съгласен, че това е така.

От възникването на тази идея измина повече от четвърт век. Ние в професионалните среди наред с другите проблеми, които имаме да

решаваме при определяне тежестта на делата все още не сме на едно мнение по въпроса кои с кои съдилища трябва да сравняваме и какво не трябва да сравняваме. Като автор на първия по време създаден модел за измерване тежестта на делата и днес категорично считам, че паралел между работата на граждански, наказателен, търговски и административен съдия не може да има! Наказателният съдия работи основно с НК и НПК. Тежестта на разглежданите от него дела е свързана с други фактори и най-вече с определени лични качества. Средностатистическият съдия-цивилист ежедневно работи с не повече от 10 закона и 4 кодекса. В съдилищата където има специализация по материя този брой е дори по-малък. Основното предизвикателство пред него е свързано повече с предварителната подготовка на делото предвид настъпващите в процеса преклузии, отколкото с динамика в законодателството.

Административният съдия работи с цялата палитра актове, регулиращи обществените отношения свързани с взаимоотношенията гражданин-институция. Само наредбите в българското законодателство са над 2600. И дори да сте прилежен гражданин и да не ви се налага да имате среща с наказателното право, рано или късно ще се наложи да се срещнете с данъци, градоустройствени планове, незаконосъобразни действия или бездействия на администрацията или социално осигуряване. А това е океан от разнородна правна материя. В преобладаващата част от административните съдилища няма специализация по материя, което ще рече, че административният съдия трябва да чете непрекъснато. За да бъде адекватен, с качествени съдебни актове. И натовареността му следва да се измерва съпоставена не с тази на граждански, а с натовареността на друг административен съдия на чието бюро също има дело по ЗУСЕФСУ, съдържащо 25 тома доказателства. В момента едно такова дело е с индекс за тежест колкото на един вещен иск пред въззивна инстанция, където при спазени от първоинстанционния съд производствени правила вече не се събират доказателства, а делото приключва в едно заседание. Сходни са аргументите за липса на основание за сравнения и с производствата по търговски и наказателни дела. Причините са достатъчно дълъг списък и биха могли да бъдат предмет на отделна дискусия.

Другият аспект на казаното дотук е свързан с аксиомата, че закриването на административни съдилища не е в дневния ред на обществото. Нека не забравяме, че приемането на Актуализираната

стратегия за реформа на българската съдебна система е основание за затваряне на преговорна глава „Правосъдие и вътрешни работи“ и приемането на България в ЕС. Един от основните принципи в нея е формулиран по следния начин: „Максимална степен на защита на правата и интересите на гражданите и обществото и осигуряване на равен достъп до правосъдие“. Тази стратегия предвиждаше, че една от основните насоки за продължаване на реформата в съдебната система ще бъде усъвършенстване структурата на съдебната система чрез изграждане на специализирани административни съдилища. Мога да имам мнение по въпроса за ползата от тази структурна реформа, защото съм работил в административно отделение на окръжен съд преди създаването на административните съдилища и преценям разликата в ефективността на административното правораздаване преди и след реформата.

Недалечната ни история помни и закриването на ВАС, причините за това и последиците от него. Ето защо когато се използва следващото клише „прекрояване на съдебната карта“ трябва да се държи сметка на няколко реалности:

1. Връщането към миналото не е решение! За създаването на административни съдилища в РБ има много сериозни не само правни, но и такива аргументи, които са свързани с ангажиментите на страната ни за приемане в ЕС. Изобщо не смятам да коментирам каква е в момента срочността на разглеждане на делата от административните съдилища и каква беше преди създаването им, какво е качеството на съдебните актове сега и тогава. Има статистика и този, който иска да види може да се запознае с нея.

2. Закриването на част от административните съдилища и промяна на териториалната подсъдност по административни дела също не е решение. Това би отдалечило правосъдието от хората. Както казах и по-горе, дори да не ви се наложи да се развеждате или да променяте името си, ако живеете в беден пограничен район ще имате близка среща с много държавни институции и органи. В семейство, в което работят само водомера и електромера ще трябва да се търсят средства за процесуално представителство пред съд, отдалечен на повече от 100 км. от съответното населено място. Нека не забравяме и

наличната в България транспортна инфраструктура наред с печалния факт, че за отделни населени места има автобус веднъж седмично, за други няма изобщо. Където няма интернет и електронният достъп до дела е футурология. За хора, за които дори идването до Смолян е непосилен разход, някои от които години наред не са минавали отвъд билото на планината. Да ги лишим от достъп до правосъдие ли?

3. Съществуването на административни съдилища в областните центрове е израз на държавност и самочувствие. Това не е въпрос само на изчисляване „себестойността“ на едно дело. В един от предходните състави на ВСС бяха правени изчисления „колко струва“ едно дело в София и Малко Търново. Такъв подход е меко казано несериозен! Правосъдието не е евтина рокля, която можете да изхвърлите от гардероба си ако избора е несполучлив. Съдебната система е консервативна институция, която не трябва да се разгражда и изгражда отново само за да влезе нечие име в новините. Тя не е търговско дружество, за да фокусираме вниманието си само върху икономическия ефект от съществуването му. Правосъдието и националната сигурност са скъпи продукти и те трябва да присъстват във всеки регион като израз на държавността. Така, както никой никъде не поставя резултатността на полицейската работа като условие за наличие на полицейска структура, както не се поставя като условие броя на медицинските случаи за съществуването на болнично заведение в региона, не трябва да се поставя и темата за прекрояване на съдебната карта.

4. За разлика от гражданското право, в едно административно правоотношение гражданинът застава като сам войн срещу армията на цяла институция, с внушителен юридически екип. За да осъществи ефективно правото си на защита, този войн има нужда от ефективна адвокатска помощ. Има ли някой тук, който сериозно да мисли, че ако концентрираме административното правораздаване в 5 областни центъра, в останалите 23 ще останат блестящи адвокати, специалисти по административно право, които да осъществят процесуално представителство и осигурят защита, каквато този човек очаква да получи? А дали в края на процеса разходите на

този страдалец ще са еднакви и в двата случая? Отбелязвам, че за да изразя това становище взех мнението и на адвокати от съдебния район, в който работя. Досещате се вече, че то е негативно.

5. В заключение: Преди години България „преживя“ една административна реформа с редукия на административните единици. В този период бях в административен съдебен състав и видях от банката последиците. Съвсем отблизо! Единственото, с което тя бе запомнена от жителите на област Смолян е, че множество документи като например касаещи пенсионно осигуряване бяха загубени при преместването на архивите в Пловдив и връщането ѝ впоследствие. Като последица множество значими за тях юридически факти останаха недоказани по водените дела. Умен е този, който се учи от грешките на другите. Този, който ги повтаря не е! Ето защо вместо да деструктурираме, в което очевидно сме силни в най-новата ни история, трябва да фокусираме вниманието си в това, което беше оценено като условие за оценка от европейските ни партньори на съдебната система като реформираща се. В контекста на днешната тема, това са въпросите свързани с окомплектовка на щатове на съдилищата в страната с длъжности за всяка изпълнявана функция, така че един служител да изпълнява една функция. Неприемливо е длъжности като служител по сигурността на информацията, съдебен статистик, служител по защита на личните данни, домакин, касиер, работник поддръжка, завеждащ „секретно деловодство“ и пр. в администрацията на един съд да се заемат от служители, изпълняващи други основни функции. Тези насоки от актуализираната стратегия 2003-2008г. изобщо не бяха реализирани. А там ясно е записано като насока: „Увеличаване броя на административния персонал“. Също важен за функционирането на административното правосъдие е въпросът за определянето на санитарен минимум от брой магистрати в един провинциален административен съд. Мога да очертая редица хипотези, при които в съд с четирима магистрати с месеци може да не се даде ход на касационно дело. Няма да пропусна и темата за бюджетите на съдилищата с един съвсем

кратък пример: По параграф 10 „Издръжка“, бюджета на нашия съд беше 14 046 евро за 2025г. За 2026г. издръжката на съда е 11 884 евро. Това се случва при законодателната промяна в АПК - чл.152, ал.4, която е в сила от началото на м. юли тази година. Тук няма да коментирам инфлационните процеси, настъпили от 2025г. насам. Достатъчно е само да кажа, че тези 11 000 евро очевидно няма да стигат и за ресурсите по разпечатване на електронните преписки по делата.

Едно нещо докато работи не трябва да се пипа. А административното правосъдие в момента е нещо, с което нашата страна може да се похвали пред европейските ни партньори.